

A tervezett könyvtártudományi kutatások között többször szerepelt már a közelmúlt (felszabadulás utáni évek) könyvtárügyének történeti szempontú kutatása. Ez azonban sajnos mindezidáig nem realizálódott és tudomásunk szerint ma sem foglalkozik senki e korszakkal. Ezért fogadtuk örömmel Kiss Jenő írását, aki ha nem is a történész alaposságával, de sok ismerettel és az elmúlt évtizedek könyvtárügyének aktív közreműködőjeként írta meg a felszabadulás utáni 40 év könyvtárügyének alakulását. Szubjektív volt? Természetesen. Ezt mi nem tartjuk hibának, ezért is adjuk szívesen közre az alábbi két, szintén szubjektív reflexiót, amelyek Kiss Jenő írásához érkeztek szerkesztőségünkbe. Örömmel közölnénk minél több visszaemlékezést, a könyvtárügy egy-egy területének a történetét, fejlődését bemutató írást, mégha szubjektívek is. Úgy gondoljuk, ezek is segíthetik majd azt a történétíró, aki egyszer vállalkozik a felszabadulás utáni magyar könyvtárügy objektív, forrásokra, dokumentumokra alapozott megírására. Addig is, amíg erre sor kerül, a szemtanúk, résztvevők hozzájárulását, segítségét várja szerkesztőségünk. (A szerk.)

KISS JENŐNEK A KÖNYVTÁRÜGY ÉS A KÖZMŰVELŐDÉS KAPCSOLATAIRÓL

FUTALA TIBOR

Ketten is – Kiss Jenő és jómagam – vettük magunknak a fáradságot és merészséget, hogy – az évforduló kapcsán – könyvtárügyünk negyven éves történetéről többé kevésbé összefüggő és vívódva mérlegelő – tehát: kritikus – vázlatot készítsünk.¹ Természetesen: külön-külön, nem összebeszélve, mindketten a saját „megélésekre” támaszkodva, illetve a „megéléseket” a hazai források, a külföldi tapasztalatok és a szakirodalom segítségével objektívizálni próbálva.

Tettük ezt abbóli igyekezetünkben, hogy ösztönözzük – ha úgy tetszik; provokáljuk – félmúltunk módszeres kutatásának fellendítését, illetve belőle következően – vitákat is készségesen vállalva – elősegítsük egy olyan felszabadulás utáni könyvtárügy történet megírását, amely elmékedésre serkentő voltánál fogva orientálhatná a holnapi könyvtárügyi gyakorlatot, kiérleltégénél, dokumentáltságánál és leszüremledettségénél fogva pedig „akár tankönyvül is szolgálhatna”.

A szóban forgó két vázlat a történet más-más részleteit tárgyalja behatóbban: Kiss Jenő több közművelődési könyvtári kérdést taglal, magam inkább a szakkönyvtárügy fejlődésének némely hajdani problémájára vetek élesebb fényt. Így eshetett meg, hogy a könyvtárügy és a közművelődés kapcsolatainak alakulásáról én legfeljebb áttételesen emlékeztem meg. Nem így Kiss Jenő. Ő, legalábbis a 70-es évek vonatkozásában, igencsak feladja a „leckét”.

Nevezetesen azt állítja, hogy „különféle görcsös elzárkózásai miatt” a könyvtárügy, a könyvtárügyi irányítás – egyebek mellett – a „népművelés, illetve az éppen akkor közművelődéssé újult tevékenység felfogásának eléggé kénytelen-kelletlen fogadása” miatt is „megújulási lehetőségeket” szalasztott el, olyan lehetőségeket, amelyek arra lettek volna alkalmasak, hogy a könyvtárak „jobb helyre kerüljenek a kulturális irányítás szem-

léletében és – ami ezzel jár– a feltételek javításában”. „A könyvtáraknak azonban – folytatja kicsit odább Kiss Jenő, jórészt „sikerült” megőrizniük ’ártatlanságukat’, ezért azután meglehetősen szárnyaszegettek és szegények maradtak.”

Ha már Kiss Jenő (helyesen járva el) felvetette ezt az „örökzöld” és „csiki-csuki” kérdést, ismételten gondolkodni kezdtem rajta, mivel annak idején, amikor a *Kondor* Istvánné vezette könyvtár osztályon a közművelődési könyvtárakkal volt tisztem foglalkozni, szinte napi szükségszerűségből voltam rákényszerítve. Remélem, mostani mondanivalóm higgattá tételében a távlat is segít, s ezáltal elkerülöm a „két szomszédvár” (ha az MM vagy a KM irányító apparátusaira gondolok, akkor még-még valamennyire asszociálható a „vár”, ha az országsszerte egymás mellett álló vagy egy fedél alatt szorongó könyvtáracs-kák és művelődési otthonokak ezreire, inkább a „szomszéd- vagy közös kunyhó” az igazi kifejezés) közötti „csúzlizás” felújítását (egyébként kunyhó szinten rendszerint csak akkor volt „csúzlizás”, ha történetesen férj-népművelő a feleség-könyvtárossal házastársilag is rossz viszonyban volt), s kimutathatom: e valamikor „kutya-macska barátságának” mindössze a színfala volt ideológia, igazi oka – a szegénység, a beruházási-működtetési ke-retek elégtelensége.

Ebben a szegénységben nem nagyon lehetett és nem is lett volna szabad mást csinálnunk, mint óvnunk a közművelődési könyvtárügy kivívott pozícióit, viszonylagos – szakszerűségi és ellátási okokra visszavezethető – szervezeti különállását, szóval part- és területvédelmet folytatnunk, mivel – s ebben alig volt, illetve csak lassacskán lett érzékelhető a különbség a 60-as és a 70-es évek között – a népművelési -közművelődési túlpart és a könyvtári part között „áradó vizek” – később leírom: miket értek alattuk – a legtöbb-ször valahogy a túlpartra sodorták a talajt (= az erőforrások ilyen-olyan változatát), amely-ből soha sem volt elég.

Az, „áradó vizek” magyarázata előtt megjegyzem; a közművelődési könyvtárügy nagyságrendileg mindig jóval kisebb volt, kisebb ma és az lesz holnap is – igazi Pöttöm Jankó – ahhoz a hatalmas – egyes értelmezések szerint határtalanul kövér – Matrjóska babához képest, amit a teljes közművelődési intézmény – és a tevékenységi rendszer összességében képvisel. Ám ebben a hatalmas babában volt és van egy, a közművelődési könyvtárügygel összehasonlítható nagyságú és számszerűségű, felettébb szegényesen eleresztett kisebb Matrjoska is, a művelődési otthonok intézményrendszere. Valójában mindig számára kellett – kellett volna és ha szegényességét nézzük: korántsem indokolatlanul – újabb és újabb tár vagy táptalaj.

A könyvtárügyi irányításnak – gyűjtöm össze az 1970. évi Országos Népművelési Konferencia előkészítő tanulmányait tartalmazó kötetekből² a közművelődési vagy az annak kikiáltott intézményrendszereket – a könyvkiadással és könyvkereskedelemmel, mozival, múzeumokkal, levéltárakkal, az ismeretterjesztéssel, művészeti élettel, ismeretterjesztéssel soha nem volt semmiféle igazán „görcsös elzárkózása”, de még a szórakoztatással sem (azon felül, hogy e tekintetben a 70-es években magunkra nézvést még meglehetősen arisztokratikusak voltunk³). Ellenkezőleg: az Országos Népművelési Konferenciát követő III. Országos Könyvtárügyi Konferencia tézisei⁴ egyenesen őszinte örömmel és bizonyos szorongások alóli felszabadultsággal üdvözlük az „evangéliumot”, hogy ti. az új közművelődési koncepció „a korábbi, leszűkített népművelést szélesebb társadalmi össze-

függésbe ágyazta, s ezt a tevékenységet a művelődés valamennyi területének egyik aspektusaként mutatta be”. Pontosán ez az értelmezés felelt meg annak a társadalomfejlesztési vagy -mozgási elemzések nyomán elhatározott fejlesztési elképzelésünknek, amelynek értelmében „az általános könyvtári ellátás rendszerét a továbbiakban nem szabad egysíkúan, csak a közművelődésre leszűkítve szemlélni és fejleszteni, hanem a társadalom- és gazdaságfejlesztési irányzatokkal és tervekkel összhangban álló, az országos szakkönyvtárakkal szolgáltatási kapcsolatban lévő, többlépcsős általános könyvtári ellátássá kell fejleszteni. Ez az új általános könyvtári koncepció semmiképpen sem jelenti a korábbi népművelési, az Országos Népművelési Konferencia után egyébként is korszzerűen megfogalmazott és közművelődésinek nevezett feladatok elhanyagolását. Ellenkezőleg: azok továbbfejlesztését, a lakosság mind szélesebb körére való kiterjesztését feltételezi. De az általános könyvtár, különösen annak városi változata, a továbbiakban nem lehet csak a közművelődés intézménye (itt arra gondoltunk: a múzeum és a levéltár sem csak az), hanem közvetlen szálak kell, hogy fűzzék a társadalmi tevékenység és a művelődés többi szférájához is”⁵⁵.

Ezt a fejlődést indították útjára – 1971-ben és 1972-ben – a különböző irányelvek, amelyek hatásáról és jelentőségéről – bár csúnya dolog az önidézés – a magam történeti vázlatában a következőket írom: „Noha a szóban forgó dokumentumok egyikét sem támasztotta alá központi pénzügyi támogatás, a fenntartók és a könyvtárak olyannyira figyelembe vették őket, hogy a helyi erőfeszítések túlnyomórészt az általuk kitűzött célok irányában hatottak. Ezeknek a mostanában továbbfejlesztett formában újra megjelenő dokumentumoknak köszönhetjük azt, hogy napjainkra a „Bücherei-Bibliothek” ellentétpár nem olyan sajátosan szűnt meg, mint 1952-ben (ti. az akkori leggyöngébb láncszemben, a közművelődési könyvtárak szükségleteihez nivellálva), hanem szabó ervini és lenini értelemben. Ma már a tudományos és szakkönyvtárainknak egyáltalán nem kell „lehajolniuk” ahhoz, hogy a közművelődési könyvtárügy vezető és középütt álló intézményeivel korrespondeáljanak. Ellenkezőleg: megkönnyebüléssel veszik tudomásul, hogy a szakirodalmellátásból milyen hatalmas terheket vesznek át tőlük, s közös érdekeknek tartják, hogy a speciális források vagy másolataik hozzájuk való eljuttatásával a szakkönyvtári hatáskör a földrajzi térben is kiterjedjen. Az információügynek ugyancsak fontos partnerei – kiadványaik-szolgáltatásai szép számú vevői-megrendelői – ezek a könyvtárak”.

Ez a fejlődés szerintem, bár korántsem terjedt ki arányosan a közművelődési könyvtárügy egészére, nem utal „szárnyaszegettségre”. Szegénységre annyiban, hogy a hetvenes években is (valójában az Országos Népművelési Konferencia, az 1974-es párttáborozat és az 1976-os közművelődési törvény is inkább demonstráció volt, mintsem a „Szezám, tárulj” dotációs csodája) és a nyolcvanasokban különösen, minden költségvetési intézmény szegény saját szándékaihoz képest. Közművelődésidegenségre annyiban, amennyiben ismét népműveléssé szűkítjük vissza ezt a fogalmat.

Ha voltak a közművelődési könyvtárügy irányításának „görcsös elzárkózásnak” látszó gesztusai (korábban part- és területvédelemként utaltam rájuk), akkor azok a művelődési otthonokkal kapcsolatban voltak, hiszen államilag voltunk arra „szerződötve”, hogy könyvtári érdekeket védjünk. Meg is tettük ezt. Már az Országos Népművelési Konferenciára készült közművelődési könyvtári tanulmány is felhánytorgatja, hogy „a tanácsi könyvtárhálózatokban ez (ti. a művelődési otthoni szemlélet) az ellátási rendszerek ki-

alakításának fékezésében (pl. legutóbb a klubkönyvtárosítás alkalmával), illetve azokban a minduntalan meg-megújuló kísérletekben nyilvánul meg, hogy a könyvtárak válnak a művelődési otthonok szervezeti összetevőivé”, továbbá hogy „községi vonatkozásban a művelődési otthonokban elhelyezett könyvtárak jártak rosszul. Korábban átlag 10–25 m²-ert, újabban 40–50 m²-ert juttatnak könyvtári célra több ezer lakosú helyeken is, holott 1000 lakosú település számára 55 m² alapterületű könyvtár szükséges”⁶). Most eltekintve attól, hogy a 60-as években a „keresni is tudó” művelődési otthonok állami dotációja gyorsabban nőtt, mint az akkor még „keresni egyáltalán nem tudó” közművelődési könyvtáraké (1960: 100, 1967: 264, 1968: 207, illetve 1960:100, 1967: 199, 1968: 192%)⁷, a népművelési konferencia után nemhogy lecsendesedtek volna az integrálási szándékok, hanem éppenhogy felerősödtek (komplex intézmények egészen az „alfa” nevezetű fantazmagóriáig).

De nehogy megfélemedjek az „áradó vizekről”. Alattuk a következőket értem és – hangsúlyozom – értem meg az adott társadalmi-gazdasági helyzetben:

- A legfelsőbb (párt- és állami) vezetés a különösen „szélesre fogott” közművelődés ügyét meglehetősen madártávlatból szemlélte. Deklarálta fontosságát, általában vallotta, hogy a különböző közművelődési ráhatások eredője – és ez így is van – a műveltebb, a sokoldalúbban felkészült állampolgár lesz. Más kérdés, hogy ez a folyamat jóval lassúbb lett, mint az állásfoglalások ezt feltételezték (pl. a közművelődési könyvtárak hatásköre 1970-ben és 1985-ben szinte „hajszára azonos” maradt, de legalább megmaradt, míg több közművelődési tevékenység azóta rendkívül visszaszorult, amit – könnyed mozdulattal – az „új művelődési-kultúrálódási munkamegosztás” számlájára írtunk). Ezzel szemben a felső vezetés igazán ütőképes fejlesztési és beruházási keretekkel nem rendelkezett (már akkor sem). Maradtak hát a kiegészítő támogatások (Kulturális Alap, amiből azért a közművelődési könyvtárügy is jócskán, de legalábbis: amennyire hagyták, táplálkozott) és a tetszetős megoldási ötletek (pl. – az iskolát is beleértve – a komplex intézmények, amik ellen az oktatásügy a közművelődési „boom” idején ugyan nem mert nyíltan tiltakozni, de néhány tucat szervezési kísérlettől és még kevesebb új létesítmény megszületésétől eltekintve, túlnyomórészt „kibekelt” s így megint csak a közművelődési könyvtárak és a művelődési otthonok maradtak a komplexesítési porondon). És különben is: az idő tájt még senki sem érzékelte Magyarországon – sem az iparban, sem a mezőgazdaságban, sem másutt –, hogy vannak – üzem- és intézménytípusonként egymástól eltérő – „optimális nagyságrendek”, éppen megfordítva; a „minél nagyobb valami, annál jobb, racionálisabb” meggyőződésben élünk. (A Csepel Művek, a Zöldért stb. részeire „robbantása” már a nyolcvanas évek fejleménye.)
- A korszak még elvárta és megkívánta, minél lejjebb mentünk az irányítási-államigazgatási hierarchiában, annál inkább, hogy elég sűrű időközönként mindenütt demonstratív politika-kulturális megmozdulások legyenek, amihez viszont nagytermek kellettek, amik azonban nem igen (sok településen: egyáltalán nem) voltak. A régi kocsmák szobáinak túlnyomó része időközben vagy leromlott, vagy más célra – raktárnak, magtárnak és isten tudja minek – vették igénybe őket.

Akkoriban a demokrácia nálunk még nem haladt annyira előre, hogy – mint *Fekete Gyula* írja valahol – a rendezvényekről való távolmaradás, illetve a hozzászólások, a felszólalások kényszerének megszűnése terjedésének egyik sajátos fokmérője-mutatója legyen.

- Az akkortájt funkcionáló helyi – városi és falusi – vezetők, noha igencsak hozzászórtak a politikai-kulturális nagyszertartásokhoz, ragaszkodtak is hozzájuk, mindazonáltal pragmatikus emberek is voltak: tudták, hogy a rájuk bízott lakosságunkra táncmulatságokra, filmvetítésekre, színházi előadásokra, ORI-rendezvényekre, bizonyos gazdasági egybegyűlésekre (pl. tsz.-közgyűlés) és magánjellegű összejövetelekre (pl. lakodalmak) nem kevésbé van szüksége, amihez ugyancsak elkerülhetetlen a nagyméretű tér. Így hát az előző elvárásokra hivatkozva, de (leplezetten vagy nem leplezetlenül) az utóbbiakról sem megfélemlítve, a legtöbb helyen mindenekelőtt (kezdetben a nagytermes kulturházért esedeztek „állami ajándék” gyanánt, később – miután kitaláltatott: a „nagyterem még nem művelődési otthon” – a minél több klubhelyiséget is tartalmazóért). A felavatás után, már csak a működtetési keretek elégtelensége miatt is, ezekből a klubszobákból gyakorlatilag az elkülönülő szervezeti élet kizárólagos színhelyei – pártirodák, KISZ-irodák, úttörőszobák, de esetenként: tűzoltóegyesületi, vadásztársasági stb. találkozóhelyek – lettek. Ha az ilyesmi épületkomplexumban helyet kell szorítani a könyvtárnak, amelynek fenntartását – valljuk be – azokban az években sok helyi vezető még meglehetősen exkluzív és nem elég látványos dolognak tartott, lett légyen az minél kisebb alapterületű, mert az építéshez rendelkezésre bocsátott hitel vagy támogatás sohasem volt annyira kuláns, hogy – a nagytermen kívül – ne kelljen miniatürizálni.

Az efféle – gúny nélkül mondom – józan paraszti nyomások visszahatottak (egészen a minisztériumig) a közművelődési apparátusra is. Ebben a helyzetben a könyvtár osztály (tegyük hozzá: a KMK és a közművelődési könyvtárügy valamennyi prominens személyisége) a maga mindig ugyanabban az irányba, de mindig kaptatós (felfelé emelkedős) úton haladó fejlesztési „fantáziátlanságában” és könyvtárcentrikus „csökönységében” időről-időre új és új „nagyszerű ötleteknek” volt kitéve.

Ezekből ugyan – hála a minisztériumban dolgozó népművelési-közművelődési kollégák lehetőség-ismereteinek – a legtöbbször nem lett semmi, de elolvasásukra, megvitatásukra, közömbösítésükre meglehetősen sok ideje és energiája ment rá az embernek.

Le merem írni, a hatvanas-hetvenes években nem voltunk mentesek bizonyos „kivagyiságtól” sem. „Ha a cirkuszigazgatónak nem kell a mi finom zenénk – utaltunk a közismert Karinthy-novellára, úgy kell neki, de a fene mászik fel a trapézra, hogy ott tanuljon meg zenélni”. Ezzel részint a kulturális igazgatás megnyerésével kapcsolatos megjegyzésére kívánok válaszolni Kiss Jenőnek, részint pedig arra célozni, hogy normális (könyvtárilag „par excellence”) körülmények közepette azért folyvást tökéletesítettük zenetudásunkat (kutatásokkal megalapozott módszerek kidolgozása és terjesztése, újabb hordozók meghonosítása, a nemzetiségi ellátás és egyéb speciális ellátások megszervezése, a képzés korszerűsítése stb.).

Akárhogy is nézem a dolgot, a népművelési, később közművelődési irányítás a vice-verza vizsgált körülmények közepette – manapság így mondják – „sem folytatott egészen kiszámítható politikát”. Ráadásul mindehhez a hetvenes években vagy azok egy részében még két sajátos – nehezítő – körülmény is csatlakozott:

- A régi módon már az MM-ben, illetve a KM-ben sem lehetett dolgozni: üres vagy majdnem üres zsebbel katonai „elválogatosságot” játszani nem nagyon sikerült. A könyvtár osztály e „gyorsuló időben” több vonatkozásban helyesen „orrontotta meg, mit lehet és mit kell tenni (pl. irányelvek, könyvtárépítési mozgalmak, néhol az Olvasó Népert mozgalom „anyagi erővé” gerjesztése stb.). Más vonatkozásokban ez kevésbé sikerült (pl. a könyvtári alapjogszabályok megújítására túlságosan sok időt pazaroltunk el, s papíron olyan felettébb bonyolult könyvtári rendszert alkottunk meg, és nem tudtuk realizálni mindmáig, amely egy akkora birodalomnak is megtenné, mint a Szovjetunió; közben azonban nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a munkálatokban is benne volt az a bizonyos „part- és területvédelmi” szándék).
- A könyvtár osztály hosszú ideig az inkább művelődési otthonok felé húzó közművelődési főosztály része volt, ami megnehezítette, „görcsösítette” erőfeszítéseit. Ez ugye, a hierarchiák általános természetrajzát ismerve, a személyektől függetlenül szükségszerű. A rövid, önálló osztályi lét – emlékezem vissza – mindenképpen oldottabbá, magabiztosabbá tette az osztály magatartását, s ez nem szűnt meg tulajdonképpen a közgyűteményi főosztályba történt betagozításkor sem, a rokon közegben való működés miatt.

Szeretném, ha országunk azóta gyökeresen megváltozott irányítási és döntési körülményei közepette (ezek mindenképpen változatosabb, településenként differenciálódóbb fejlődést fognak amúgy is eredményezni) már nyoma sem lenne ennek a központi szegénységből táplálkozó, de mindig az olykor felettébb átlátszó és erőszakolt ideológiai implikációkkal manifesztálódó bűvópatak-viszálynak. Így a múltra nézve lássuk be: a „szegényember akkor lop, ha éhes, akkor se lop, de hát nagyon éhes” alapján állottak nagyjából a hetvenes években is a közművelődési könyvtárak és a művelődési otthonok kapcsolatrendszerének – beruházásának, fejlesztésének, támogatásának – igazi mozgatói. Általában, de nem kizárólagosan az utóbbiak javára. A jövőre nézve pedig mondjuk ezt: hajdan volt cseppetéinkat „békévé oldja az emlékezés”. A jövőre nézve egyébként meggyőződésem, hogy az emberek művelődési szokásait, azok differenciáltságát, helyhezigazodásait, az egyes művelődési helyek „spiritus locijait” és a kibontakozásukhoz szükséges térnagyságokat a tudományos kutatások eredményeiből alaposan megismerve fog működni – irányítani, ajánlani, támogatni és ellenőrizni – a kulturális igazgatás.

Összegzésképpen: Kiss Jenő elzárkózási elmarasztalása leegyszerűsíti, némely jelenség szintjén maradvá kezelte ezt a korántsem egyszerű kérdést. Én megpróbáltam kibontani. Remélem: nem az eddigi szokásos módon tettem azt.

HIVATKOZÁSOK

1. KISS Jenő: A magyar könyvtárak negyven éve. = Könyvtári Figyelő, 1985. 4.sz. 351–365.p.; FUTALA Tibor: Kompendium könyvtár- és tájékoztatásügyünk negyven évéből. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1985. 4.sz. 151–159.p.
2. Országos Népművelési Konferencia 1970. Előkészítő tanulmányok. 1–3. köt. Bp. 1970, Országos Népművelési Tanács, 197., 240., 206.p.
3. „A bestseller beszerzése vagy éppen korlátozatlan, nagy példányszámban való rendelkezésre bocsátása, ami a mennyiségi mutatók biztosítása érdekében számos könyvtárunkra jellemző, művelődéspolitikai zsákutca” – szigorkodik a következő konferencia-előkészítő tanulmány: FUTALA Tibor–PAPP István: Könyvtár és közművelődés. = Könyvtártudományi tanulmányok, 1970. Bp. 1971, OKDT-NPI. 93–111.p.
4. A III. Országos Könyvtárügyi Konferencia tézisei. (Készítette) Futala Tibor, Kondor Istvánné, Kovács Máté, Papp István, Sebestyén Géza, Zircz Péter. = Könyvtártudományi tanulmányok. 1970. Bp. 1971, OKDT-NPI; 31–68.p.
5. A 3.sz. alatt hivatkozott tanulmány.
6. A közművelődési könyvtárak helyzete és fejlődése. (Készítette munkabizottság.) A bizottság vezetője: Kovács Máté. = Országos Népművelési Konferencia 1970. Előkészítő tanulmányok. 2. köt. Bp. 1970, ONT. 203–238.p.
7. A tömegkulturális területek 1960–1969 közötti anyagi ellátottságáról. (Készítette munkabizottság.) A bizottság vezetője: Nagy Sándor. = Országos Népművelési Konferencia 1970. Előkészítő tanulmányok. 3. köt. Bp. 1970, ONT. 167–203.p.

AZ AMERICAN LIBRARIES 1986. januári száma szokatlan, családi képekkel tarkított felmérés eredményeiről számol be. Az „amikor könyvtárosok könyvtárosokat vesznek feleségül” címmel jellemezhető felmérés arra irányult, hogy izelítőt adjon az amerikai „könyvtáros családok” szakmai és privát életéből. A szerző szerint a megkérdezettek lelkesen és örömmel vettek részt a felmérésben, de a folyóirat olvasói fórumában később publikált levelek zöme negatív hangvételű volt. Az egyik szerint a téma „a legalkalmatlanabb, amit valaha is láttam egy szakmai újságban azóta, hogy a brit Library Association Record 1985 januári száma egy bibliobusz polcain felfelé mászó macska fényképét közölte.” Egy másik levél szerint az ilyen heteroszexuális házasságok bemutatása tapintatlan és sértő a más érdeklődésű könyvtárosok számára. (N.I.)